

Rekenwoordenschat

Kitty van Keulen, mei 2023

Het reken- en taalonderwijs is zolang als ik bezig ben met onderwijs al een onderwerp van gesprek. Ieder heeft er wel een mening over, afhankelijk van of ze onderwijs geven of krijgen of er op een andere manier mee te maken hebben. Ook ik heb daar zo mijn mening over.

Als specialist hoogbegaafdheid & ontwikkelingsvoorsprong en leerkracht in zowel Nederlandse als Engelstalige scholen in Nederland en de VS, heb ik veel mooie aanpakken gezien op beide vlakken. Als ik de aanpak van de een bij de ander noem dan wordt dat soms als contrast gevoeld, terwijl dat niet hoeft te zijn. Het kan ook hand in hand gaan. Uiteindelijk gaat het toch om de leerling. Draagt het bij aan het welbevinden van de leerling?

Alle kinderen leren eerst minstens 1 taal in de omgeving waar in ze opgroeien. Een taal bestaat uit verschillende facetten, waaronder woordenschat. Het Nederlands kent een gesloten categorie van functiewoorden, die leren we met name in de periode van 0-12 jaar. Dit zijn woorden die een bepaalde functie hebben in de Nederlandse taal t.b.v. de taal, zoals onder andere lidwoorden, voorzetsels, bijwoorden, telwoorden en voornaamwoorden. Daarnaast zijn er inhoudswoorden, dat is het stukje wat onze Nederlandse taal tot levende taal maakt; we leren er steeds nieuwe bij, ons leven lang.

Kinderen groeien op met het aanleren van woordenschat in gesprek en in handelen, zowel thuis, als bij hobby, familie en op school. Woorden kunnen verschillende betekenissen hebben in verschillende situaties, of er kunnen verschillende woorden gebruikt worden voor hetzelfde object of handeling. Zo wordt er soms in een rekenwerkboek voor een plus som het woord “erbij” gebruikt, maar ook “en” of “plus” of “optellen”, of “zie je in het totaal”.

In veel scholen wordt gebruik gemaakt van methodes voor het rekenen. Een methode hanteert zijn eigen woordenschat. In het Engels heb ik o.a. met een methode gewerkt die achter in elk hoofdstuk een woordenschat index had voor dat hoofdstuk. Dat is nog niet gebruikelijk in de meeste leerling boeken. Toch merkte ik dat dit niet voldoende was voor de leerlingen waarmee ik werkte. Er is duidelijk meer nodig. Door het uitproberen van verschillende tactieken en materialen, werden een aantal functies van de rekenwoordenschat duidelijk, zoals:

- er woorden aan kunnen geven als je uitlegt waarom je een bepaalde strategie gebruikt hebt
- het woord kunnen toepassen in een andere situatie
- begrijpen waar het woord in het groter geheel past
- plaatjes erbij kunnen maken in je hoofd
- makkelijker getalbeelden (subitizing) kunnen verwerken (sorteren, categoriseren en labelen) en dan opslaan door meer expliciet met rekenwoordenschat bezig te zijn
- vooraf weten waar het hoofdstuk over gaat (als je de woordenschat vooraf aanbiedt)
- begrijpen wat er gevraagd wordt in een opgave
- de context van de les begrijpen
- op kunnen zoeken wat het woord ook weer is, als je wel de context beleeft in je hoofd, maar het juiste woord kwijt bent

Diverse kinderen kunnen echter moeite hebben met rekenen doordat zij onvoldoende de rekenwoordenschat paraat hebben. Verschillende redenen kunnen hierbij alleen of samen een rol spelen. Dit kunnen oorzaken binnen een kind zijn, zoals onder andere kinderen die moeite hebben met vloeiend hardop of begrijpend lezen, dyscalculie hebben, meertalige leerlingen die nog nieuw zijn met het Nederlands, kinderen die snel afgeleid zijn, kinderen die woordvindingsproblemen (1) hebben zoals sommige beelddenkers, kinderen die om wat voor reden meer (faal)angstig zijn, of

leerlingen met een (tijdelijk) klein werkgeheugen om wat voor reden dan ook. Of het kan zijn oorzaak hebben buiten de leerling, zoals bijvoorbeeld onduidelijkheid bij de leerkracht van:

- wat de leerling al kan en weet
- hoe de leerling het beste leert en hoe de leerkracht daar het beste bij kan aansluiten
- welke overtuigingen het kind heeft m.b.t. rekenen
- hiaten in de kennis en ervaringen van de leerling m.b.t. rekenen en rekenwoordenschat, bijv. t.g.v. een klas overslaan, er minder met de aandacht bij zijn, wegdromen, het niet voldoende begrepen hebben en of onvoldoende opgeslagen hebben, of t.g.v. onvoldoende herkenning van en/of begeleiding bij (verborgen(4)) dyslexie of dyscalculie, of ander leerprobleem.

In het referentiekader rekenen en wiskunde staat beschreven wat een leerling moet kunnen om een bepaald streefniveau te behalen. Het gaat met name over het handelen. Als iemand echter boodschappen gaat doen en wil weten of de 5 euro die hij bij zich heeft voldoende is, is het handig om de taal te kunnen begrijpen, want een kale som zoals “ $3,24 + 1,84$ ” is dan niet zichtbaar.

Veel rekenwoordenschat komt echter al aan bod voordat kinderen formeel gaan rekenen. Ze pikken het op in gesprekken met en om hen heen, als we dingen vragen of benoemen tijdens ons rollenspel met hen, in de prentenboeken die we voorlezen, ze zien er iets van als ze al vroeg zelf lezen, of ze vragen zich zelf iets af. In de voorschoolse opvang en ook de kleuterklassen liggen mooie kansen om met al die inzichten en vragen m.b.t. het rekenen samen met de kinderen aan de gang te gaan. Een taalrijke rekenomgeving biedt kansen voor alle kinderen!

Daarnaast zijn er verschillende manieren en materialen om expliciet aan rekenwoordenschat te werken tijdens het formele rekenen:

Figuur 1: voorbeeld gezien tijdens een schoolbezoek

- woordenschat schriften of lijsten
- geprinte rekenbeeldwoordenboeken (zodat je van beeld naar woord kunt zoeken) (1)
- online rekenbeeldwoordenboeken (waarbij je van woord naar beeld kunt zoeken) (2)
- vooraf geprinte woordenschatlijsten inzetten als formatief toetsinstrument en/of werkblad waarin je de leerling een tekening kan laten maken om zichtbaar te laten maken hoe hij het snapt.
- opzoek materialen: 3D displays aan de muur, plaatjes/ posters met korte tekst erbij
- spelen van spellen waarin woordenschat aan bod komt (3)

Speelt rekenwoordenschat ook een rol in jouw aanbod?

Verder lezen:

- Math Interactive Notebook Foldables math-interactive-notebook-foldables.html
- Math Word Walls word-walls.html
- Reken spellen met woordenschat – <https://www.iqverwonder.com/mcrw.html> (3)
- Rollenspel als middel om de rekenwoordenschat te ontwikkelen rekentaal-in-rollenspel.php
- Verborgen dyslexie (stealth dyslexia)- webinar-verborgen-dyslexie/
- (1) voorbeelden: math-dictionary & visual-guide-to-math
- Engels & Spaans Math-Picture-Dictionary-Book-GrK.pdf
- (2) voorbeelden: Lesmateriaal NT2- rekenen: <https://maken.wikiwijs.nl/121286/#!/page-4177185>
- Engelstalig: <https://www.mathsisfun.com/definitions/> & <http://www.amathsdictionaryforkids.com>

